

F R E D N I N G S V Æ R D I E R

SIGVARD RASMUSSENS GÅRD, EBELTOFT

SYDDJURS KOMMUNE

Besigtigelsesdato:	2.12.2014
Besigtiget af:	Stefanie Høy Brink
Journalnummer:	2013-7.82.07/706-0001
Kommune:	Syddjurs Kommune
Adresse:	Adelgade 28-32, 8400 Ebeltoft
Betegnelse:	Sigvard Rasmussens Gård
Fredningsår:	1919 udv. 1959
Omfang:	<i>Forhuset (de 10 nordligste fag før 1723, de fire sydligste 1766), det ndr. sidehus (før 1723) og det sdr. sidehus (beg. af 1600-tallet, forlænget i 1800-tallet)</i>

— BYGNINGSBESKRIVELSE

Sigvard Rasmussens Gård ligger på hjørnet af Adelgade og Jernbanegade i centrum af Ebeltoft. Forhuset ligger ud mod Adelgade og er sammenbygget med to sidebygninger, hvor den nordre ligger med facaden ud mod Jernbanegade. De tre længer omkranser et brolagt gårdrum. Bag den søndre længe er den tidligere stald, som ikke er omfattet af fredningen.

Forhuset er en femten fag lang bindingsværksbygning i to stokværk, hvor andet stokværk er let udkraget. Bygningen hviler på en sorttjæret kampestenssokkel med et rødt, teglhængt tag, hvor der i rygningen er to hvidtede skorstenspiber med sokkel og krave. I den vestlige tagflade er tre rytterkviste, og mod gårdsiden er to pultkviste med flunker og inddækninger af zink. Bindingsværket er sorttjæret med kalkede tavler i en lys gul farve. Det nederste af søndre gavler er grundmuret. På gårdsiden er et grundmuret udskud i to etager. De grundmurede dele er kalkede gule. Bindingsværket er rigt i første stokværk med dokker, løsholter og profilerede fyldholter, mens andet stokværks bindingsværk er mere irregulært. Facaden afsluttes af en skrånstillet sugfjæl. I forhuset er et portrum om til gårdrummet. På gårdsiden er en svalegang med en nyere, lang ligeløbstrappe til gårdrummet, der overdækkes af et teglhængt halvtæg. I facaden er en ældre, tofløjet fyldingsdør med dobbelt slagliste, kannelerede fyldinger og friser. I det yderste nordre fag er en ældre fyldingsdør med ruder i den øverste del. Dørene er grønmaledede med røde stafferinger. Foran dørene er trapper med forsirede, røde smedejernsværn. På gårdsiden er en nyere, grønmalet revledør. Vinduerne er overvejende nyere og alle er grønmaledede. På førstesalen er vinduerne med to eller fire rammer, og i stueetagen er store, opsprossede butiksvinduer samt ældre, torammede vinduer. På gårdsiden er vinduerne ligeledes torammede, dels ældre dels nyere. Over portrummet er en træplade med inskriptioner.

I forhusets indre er der butik og restaurant i stueetagen og lejligheder på førstesalen, hvoraf den nordre fortsætter om i sidehuset. Tageetagen er udnyttet til beboelse. Lejlighederne er disponeret med en traditionel planløsning med køkken mod gården og stuer mod gaden. Gulvene er nyere bræddegulve og væggene og lofterne er pudsede. I den søndre lejlighed er dog gipspladelofter. Der er bevaret enkelte ældre fyldingsdøre med ældre hængsler, greb og gerichter. I den søndre lejlighed er desuden ældre lodposter. I restauranten leder en lille forstue fra gaden ind til spisesalen mod gaden, mens køkkenet ligger mod gårdsiden. Restauranten har bemalede loftsbjælker og bræddeloft, pudsede vægge og væg-til-væg gulvtæpper. Dørene er ældre fyldingsdøre med greb, hængsler og gerichter. Køkkenet er nyere. Butikken har nyere overflader med parketgulv og listelofter. Loftsbjælkerne er synlige.

Det nordre sidehus er en seksten fag langt bindingsværkslænge med rigt, sortopstolpet bindingsværk i to stokværk. Bindingsværket er taktfast med dokker, løsholter og stormbånd og profilerede fyldholter. Farveholdningen er som forhusets. Bygningen har et rødt, teglhængt heltag, der har halvvalm mod øst og helvalm mod vest. Taget er ubrudt mod gaden med undtagelse af enkelte små ovenlysvinduer. På gårdsiden er to pultkviste som forhusets. I rygningen er tre hvidtede skorstenspiber med sokkel og krave. På gårdsiden er en svalegang af sortmalet træ dækket af tagudhænget. En nyere trappe af træ fører ned i gårdrummet. I facaden mod gaden er to tofløjede fyldingsdøre med tredelt overvindue. Den vestre er ældre. På gårdsiden er ældre, sorttjærede revledøre og -luge samt en nyere fyldingsdør. Vinduerne er overvejende nyere og traditionelt udførte, torammede vinduer med tre eller seks ruder i hver ramme.

I det nordre sidehus indre er der erhverv i stueetagen og beboelse på førstesalen. Tageetagen er udnyttet til loftsrum. I stueetagens vestre ende er en restaurant indrettet med en nyere planløsning og nye overflader. Dog ligger køkkenet mod gårdsiden. Der er synlige loftsbjælker, flise- og bræddegulve og pudsede vægge. Butikken i den østre ende har ældre teglgulve, og der er synlige og inddækkede loftsbjælker med gipslofter imellem. Lejlighederne har nyere planløsninger og nyere, delvist traditionelle overflader, herunder bræddegulve. Lofterne er pudsede. Lejligheden i den vestre ende fremstår med flere bevarede bygningsdele. Lejligheden har stue mod Adelgade og køkken mod Jernbanegade. I et rum er et ældre ferniseret bræddegulv og i hele lejligheden findes flere ældre fyldingsdøre, hvoraf en enkelt er ådret samt en ældre hønsestige til stueetagen.

Det søndre sidehus er i bindingsværk, som de øvrige bygninger, men kun i et stokværk og hvilende på en høj, sorttjæret kampestenssokkel, hvor der er en kælder. Gavlene er grundmurede.

Nordre sidehus.

Taget er et næsten ubrudt, rødt, teglhængt tag, hvor der i den nordvendte tagflade er enkelte ovenlysvinduer. Taget er med helvalm mod øst. I soklen er to nyere, revleluger ind til kælderen. I det yderste fag mod øst er en nyere, traditionelt udført, tofløjet port med en rude i hver portfløj. En trappe fører op til en ældre, sorttjæret revledør. I øvrigt findes to nyere døre. Vinduerne er nyere, traditionelt udførte, torammede vinduer med tre ruder i hver ramme med undtagelse af to, der er ældre vinduer med blysprosser.

I det indre er en lejlighed. Bag porten er et rum til opbevaring. Lejligheden har en nyere planløsning med en forstue, der flankeres af et køkken mod øst og en stue mod vest. I forstuen er en nyere trappe til den udnyttede tagetage, hvor der er en stue og et værelse. Lejligheden har nyere overflader bestående af bræddegulve i stueetagen og væg-til-væg-tæpper i tagetagen. I stuen er synlige loftsbjælker med plader af træbeton imellem. Desuden ses nyere glatte døre. I kælderen er støbte, teglstens- og pigstengulve samt synligt kampestensfundament.

— BYGNINGSHISTORIE

Ebeltoft ligger på et kuperet terræn, der skråner ned mod vandet og havnen, som i mange år udgjorde byens livsnerve. Havnen var særlig fordi den som den eneste på den østjyske kyst ligger mod vest, hvor vigen gav læ fra Kattegat og derfor udgjorde havnen et eftertragtet ophold, når vejret på havet blev for voldsomt. Ebeltoft fik købstadrettigheder i 1301 af kong Erik Menved, men byen er formentlig langt ældre. Mod syd ligger byens ældste del omkring Havnegade, Kirkegade, Søndergade og den sydlige del af Nedergade, hvor der var optimale betingelser for at anlægge havnen, som i mange år udgjorde rammerne for byens hovederhverv – skibsfarten. Ebeltoft var udskibningshavn for tømmer og brænde til København fra de store kongelige skovbesiddelser, der var på Djursland og skibsfarten med tømmer gjorde Ebeltoft til en relativ betydningsfuld og velhavende købstad.

Ebeltofts byplan og gadestruktur er overordnet dikteret af hovedvejen fra nord, hvor byen i løbet af de næste århundreder voksede op langs hovedstrøget Nedergade-Adelgade. Købmændene dominerede den nordlige bydel, hvilket ses i de store, toetagers bindingsværksgårde, gerne med svalegang, der præger den nordligste ende af Adelgade. Den sydlige del af byen var derimod hjemsted for skippere, søfolk og fiskere. Området omkring Overgade, Nedergade og Søndergade udgjorde byens småkårs kvarter, hvilket stadig kan aflæses i de mindre huse på små grunde. I løbet af 1500-tallet blev gadenettet i bykernen udbygget, som det i store træk ser ud i dag, blev karakteriseret ved sit snoede og kuperede gadenet med husene beliggende helt ud til vejskellet.

Modsat mange andre købstæder har Ebeltoft været forskånet for større bybrande og derfor står bykernen relativt intakt med meget ældre bindingsværk, omkring det ældre gadeforløb.

Indførelsen af konsumptionsafgiften i 1657 forstærkede indtrykket af den koncentrerede bykerne, da indgangen til byen blev begrænset til tre porte, en i henholdsvis syd, øst og nord, mens byen mod vest var afgrænset af tangdiger, der var meget høje for at beskytte de bagvedliggende kålhaver fra oversvømmelser.

I løbet af 1700-tallet begyndte skibstrafikken overvejende at vende blikket mod Nordtyskland og Østersøområdet. Hermed var Ebeltofts storhedstid indenfor skibsfart en epoke blot og en langvarig krise varslede. Den varede indtil begyndelsen af 1800-tallet, hvor der var gode afsætningsforhold for kornproduktion. I samme periode blev flere af byens markante industrivirksomheder grundlagt blandt andet S.B. Lundbergs Maltfabrik og Farvergården. 1900-tallet var præget af en tid med noget mindre økonomisk vækst, men i stedet for private initiativer blev der opført mange offentlige værker og institutioner blandt andet H. W. Wencks nu nedrevne stationsbygning til den private jernbane mellem Ebeltoft og Trustrup, et gas- og vandværk og den markante toldkammerbygning af Hack Kampmann, der nu er Glasmuseet. De blev alle opført i udkanten af den gamle bykerne ligesom et nyt område nord for den gamle bykerne skød op med boliger, der var inspireret af funktionalismen og Bedre Byggeskik.

Sigvard Rasmussens Gård er blevet ombygget flere gange i løbet af gårdens historie. Forhusets ti nordre fag blev opført før 1723, mens de fire søndre fag er fra 1776 og opført af Poul Helles Rhode, der var søn af købmand og toldforpagter Jens Jensen Rhode, der købte gården i 1725. Hvorfor gården også kaldes Rhodégården. Jens Jensen Rhode var på daværende tidspunkt Ebeltofts rigeste mand. Gården forlod slægten Rhode i 1796 og havde siden skiftende ejere, men var hovedsagligt i slægten Koldings eje. I 1881 overtog købmand Sigvart Rasmussen gården, efter hvem gården omtales i dag.

Det nordre sidehus er formentlig samtidigt med forhusets ældste fag, mens det søndre stammer fra begyndelsen af 1600-tallet og er blevet udvidet i 1800-tallet. Inskriptionstavlen over porten bærer årstallet 1611, og har formentlig forbindelse til det søndre sidehus.

— KILDER

Kommuneatlas Ebeltoft. Miljø- og Energiministeriet, Skov- og Naturstyrelsen i samarbejde med Ebeltoft Kommune, 1999.

Det gamle Ebeltoft. Robert Egevang. Nationalmuseet, 1975.

En vandring i det gamle Ebeltoft. 1 Ebeltoft trop og flok. 1962.

Ebeltoft Købstads Historie. Poul Rasmussen og Gustav Albeck.
Udgivet af Ebeltoft By. 1951.

Bevaringsplan Ebeltoft. Nationalmuseet, 1970.

MILJØMÆSSIG VÆRDI

Den miljømæssige værdi ved Sigvard Rasmussens Gård knytter sig til helheden af forhus med sidehuse og portgennemkørsel, der i kraft af konstruktionerne og proportioneringen udgør en væsentlig del af Adelgades historiske gadebillede. Hertil kommer gårdmiljøet med sidehuse, svalegange og gårdsplads, der udgør et helstøbt og velbevaret miljø.

KULTURHISTORISK VÆRDI

Den kulturhistoriske værdi knytter sig til Sigvard Rasmussens Gård som en velbevaret repræsentant for en egnskarakteristisk købmandsgård i Ebeltoft fra 1700-tallet med forhuset i skel mod gaden med et portrum om til gårdrummet, hvor sidehusene findes. Hertil kommer de egnskarakteristiske og tidstypiske træk med rigt, opstolpet bindingsværk i to stokværk med profileret, udkraget overgangstømmer, dokker, løsholter og skråbånd og kalkede tavler samt svalegangene på gårdsiden. Gården har gennemstukne bjælkeender og styrterum, hvilket er tidstypiske træk for købmandsgårde fra 1700-tallet, hvor styrterummene gav god plads i tagetagen til opbevaring af korn og andre varer. Hertil kommer de halv- og helvalmede tage, der ligeledes er egnskarakteristiske. Grundmuringen var et eftertragtet statussymbol i 1800-tallet, hvor mange købmandsgårde fik omsat facaden til grundmur, men ikke Sigvard Rasmussens Gård, der således står som en repræsentant for den tidlige byggeskik i byen. Hertil kommer de forskellige vinduer og den irregulære takt, der vidner om gårdens udvidelser og ombygninger igennem tiden. Endelig har forskellen i facadernes repræsentative karakter med fyldingsdøre og dekoreret overgangsfod mod gaden og revledøre og bindingsværkets mere prunkløse karakter mod gårdsiden kulturhistorisk værdi.

Inskriptionstavlen over porten med den latinske indskrift, der betyder ”Søger først Guds rige og hans retfærdighed, så skal alt dette gives eder i tilgift. Herre lad mig kende dine veje, lær mig dine stier. Peter Sørensen Blaakier. 1611” har ligeledes kulturhistorisk værdi.

Portgennemkørslen.

Den kulturhistoriske værdi knytter sig i det indre til den traditionelle planløsning med erhverv og restauration i stueetagen og beboelse på førsteetagen, hvor køkkener i forhuset er placeret mod gårdsiden og stuer mod gaden. Hertil kommer de ældre og traditionelle bygningsdele, der vidner om gårdens alder og udvikling, herunder i særdeleshed de ældre vinduer og døre samt de kraftige tømmerkonstruktioner, der vidner om den store last, der blev opbevaret på øverste etage.

Den forskelligartede materialeholdning formidler længernes forskellige funktioner med fyldingsdøre, bræddegulve og bemalede loftsbjælker i det repræsentative forhus og tegl- og flisegulve i det funktionelt betingede sidehus.

— ARKITEKTONISK VÆRDI

Den arkitektoniske værdi knytter sig overordnet til det samlede anlæg i bindingsværk, der fremtræder med et klart hierarki mellem forhus og sidehuse. De righoldige tømmerkonstruktioner og de varierende vinduesformater samles under de store teglhængte tage, til et karakteristisk og oplevelsesrigt udseende, hvor de dekorative detaljer begrænser sig til den profilerede fyldholt, fyldingsdørene og smedejernsværn. Skorstenspiberne har ligeledes arkitektonisk værdi, da de udgør en naturlig afslutning øverst.

— BÆRENDE FREDNINGSVÆRDIER

De bærende fredningsværdier knytter sig overordnet til Sigvard Rasmussens Gård som en velbevaret repræsentant for en egnskarakteristisk købmandsgård i Ebeltoft fra 1700-tallet med forhus, sidehuse og rejsestald.

Forhusets bærende fredningsværdier knytter sig i det ydre til bindingsværket i to stokværk med portgennemkørsel, udkraget første stokværk, fyldtømmer, profilerede fyldholter, til kampestenssoklen, rødt tegltag, pultkviste og skorstenspiber, til svalegangen, det grundmurede udskud. Hertil kommer de ældre bygningsdele og detaljer, herunder inskriptionstavle, fyldingsdøre, granittrapper, smedejernsværn og vinduer. Endelig kommer den traditionelle materialeholdning.

I forhusets indre knytter de bærende fredningsværdier sig til den traditionelle placering af køkkener og værelser mod gården og stuer mod gaden. Endvidere kommer de ældre bygningsdele og -detaljer, herunder synlige konstruktioner, loftsbrædder og bemalinger, fyldingsdøre, gerichter, hængsler, greb, lodposter samt den traditionelle materialeholdning.

De bærende fredningsværdier for det nordre sidehus knytter sig i det ydre til bindingsværkskonstruktionen med fyldtømmer, profilerede fyldholter, soklen af syldsten, det røde, teglhængte heltag med valm og halvvalm, pultkviste, skorstenspiber og svalegangen. Hertil kommer de ældre bygningsdele og -detaljer, herunder fyldingsdøre, revledøre og -luge samt den traditionelle materialeholdning.

De bærende fredningsværdier for det nordre sidehus knytter sig i det indre til konstruktionerne samt de ældre bygningsdele og -detaljer, herunder teglgulve, brædegulv, fyldingsdøre, ådringer og hønsstigen. Hertil kommer den traditionelle materialeholdning.

De bærende fredningsværdier for det søndre sidehus knytter sig i det ydre til konstruktionen i bindingsværk med fyldtømmer, kampestenssokkel, grundmurede gavle og rødt, teglhængt tag. Endvidere til de ældre bygningsdele og -detaljer, herunder revledøren med hængsler og vinduer samt endelig den traditionelle materialeholdning.

De bærende fredningsværdier for det søndre sidehus knytter sig i det indre til kælderen, de ældre konstruktioner, teglstens- og pigstengulve samt til den traditionelle materialeholdning.

— ANBEFALINGER

Ingen angivet.